

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

Ефективна економіка. 2023. № 3.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.3.8>

УДК [330.341.1:331.102.344]:65.012.6

А. А. Антохов,

*д. е. н., професор, професор кафедри економічної теорії,
менеджменту і адміністрування,*

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3887-9666>

Л. Л. Клевчik,

*к. е. н., асистент кафедри економічної теорії,
менеджменту і адміністрування,*

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3585-544X>

НАУКОВІ ОСНОВИ СПІВПРАЦІ ТА КООПЕРАЦІЇ У СФЕРІ ІННОВАЦІЙ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ПРАЦІ

A. Antokhov,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Economic
Theory, Management and Administration,*

Yuri Fedkovych Chernivtsi National University

L. Klevchik,

*PhD in Economics, Assistant of the Department of Economic Theory, Management
and Administration,*

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

SCIENTIFIC BASIS OF COOPERATION AND COOPERATION IN THE SPHERE OF INNOVATION AND INTELLECTUAL WORK

У статті систематизовано організаційні форми співпраці в галузі інтелектуальної праці та інновацій. Ці форми описані в комерційному, кооперативному, віртуальному та некомерційному контексті. Визначено на місцевому рівні організаційні форми, що є перевагою у розвитку для створення єдиної технологічно-сингулярної економічної системи в Карпатському регіоні. Встановлено, що все більш поширеними стають спільні місця, такі як коворкінг-центри, де люблять збиратися люди, які працюють самостійно. Обґрунтовано, що для розвитку організаційних основ співпраці в області інтелектуальної праці та інновацій важливими є коворкінг-центри.

Окреслено основні напрями діяльності Державного агентства з питань електронного урядування України, а також виділено профільну управлінську структуру, в якості координатора реалізації державної влади в галузі інтелектуальної праці та інновацій. Виділено регіони, в яких активно розвивається ІТ-сектор і спостерігається масова зайнятість на основі самозайнятості (фрілансерства).

One of the promising system models of the innovative development of the economy is the technological-singular model. It envisages the formation of technologically singular economic systems focused on the production of advanced technologies, the widespread use of robotic mechanisms, and is aimed at the invention of artificial intelligence.

For the regions of Ukraine, stimulating the formation of technologically singular economic systems is extremely important in view of the colossal losses of the population's intellectual and labor potential. In fact, individual manifestations of innovative activity, intellectual work, which are transformed into a real innovative product and pull Ukraine out of the abyss of lagging economies. In order not to lose the potential that our state still possesses, especially in the conditions of the increasing level of spatial mobility of the population, it is necessary to stimulate various organizational forms.

The article systematizes organizational forms of cooperation in the field of intellectual work and innovation. These forms are described in commercial, cooperative, virtual, and non-commercial contexts. Organizational forms have been determined at the local level, which is an advantage in development for the creation of a single technological and singular economic system in the Carpathian region. It has been found that shared spaces such as co-working centers are becoming more and more common, where people who work independently like to gather. It is substantiated that co-working centers are important for the development of organizational foundations of cooperation in the field of intellectual work and innovation.

The main areas of activity of the State Agency for Electronic Government of Ukraine are outlined, and the profile management structure is highlighted as a coordinator of the implementation of state power in the field of intellectual work and innovation. Regions are highlighted in which the IT sector is actively developing and mass employment based on self-employment (freelance) is observed. The activity of such structures is actually very important, because it proves that there is a critical mass of creative people in society who need additional communications and the development of a specific infrastructure.

Ключові слова: *кооперація, інноваційна діяльність, інтелектуальна праця, управління змінами, коворкінг-центр, антикафе, інформація.*

Keywords: *cooperation, innovative activity, intellectual work, change management, coworking space, anticafe, information.*

Постановка проблеми. Однією з найперспективніших системних моделей інноваційного розвитку економік розвинутих країн є технолого-сингулярна. Вона визначає формування технолого-сингулярних економічних підсистем та систем, що орієнтовані на створення та продукування новітніх, передових технологій, повсюдне використання та залучення до виробничих процесів роботизованих механізмів та засобів, які направлені на винайдення та розвиток штучного інтелекту.

Для економіки України в стані війни стимулювання та формування технолого-сингулярних економічних систем є дуже важливим питанням з погляду на колосальні втрати інтелектуального, трудового потенціалу населення країни. Можемо стверджувати, що індивідуальні прояви та потуги інноваційної активності, зокрема інтелектуальної праці трансформуються в реальний інноваційний продукт та повинні «витягувати» Україну з кризи та прірви економік, що відстають. Щоб повністю не втратити той потужний потенціал, яким Україна поки ще володіє, особливо в умовах війни та зростаючого рівня просторової мобільності та міграції населення, слід підтримувати та сприяти формуванню різних організаційних форм кооперації саме у сфері інноваційної діяльності та інтелектуальної праці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивчення організаційних форм та проявів кооперацій в інноваційній та інтелектуальній праці

досліджуються вітчизняними вченими досить вибірково. Так, традиційні форми кооперацій в галузі інноваційного бізнесу досліджуються та розглядаються в працях М. Денисенка, А. Мазур, Л. Петренка, М. Сагайдак, С. Тульчинської, Л. Федулової, І. Яненкова та ін. Беручи до уваги динамічність створення та виникнення новітніх форм співпраці в галузі інноваційної економіки, зокрема ІТ, досить мало вивченими є саме нові організаційні форми по типу стартап, коворкінг, краудфандинг.

Метою статті є вивчення новітніх форм кооперацій у галузі інтелектуальної праці та інновацій як організаційної парадигми створення та формування технолого-сингулярних економічних систем. Основними цілями дослідження можна виділити:

- систематизувати основні організаційні форми кооперацій у сфері інтелектуальної праці та інновацій;

- виокремити та проаналізувати організаційні форми, пріоритетні саме в розвитку для створення та формування технолого-сингулярної системи економічних зав'язків Карпатського регіону на локальному рівні;

- обґрунтувати значення та важливість коворкінг-центрів для формування та розвитку організаційної основи кооперацій у галузі інтелектуальної праці та інновацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організаційні форми співпраці в галузі інтелектуальної праці та інновацій відіграють важливу роль у мобілізації інтелектуального потенціалу, призначеного для реалізації в наукомістких галузях економіки. Ефективність цих форм залежить від дотримання принципів організації: висока результативність із забезпеченням нададитивного ефекту, можливість досягти високого рівня індивідуальної і групової співпраці. Основні принципи вікіноміки: піринг, глобалізація, вільний доступ і відкритість є головними умовами для інтелектуальної кооперації [5, с. 4].

Цінність інновацій та співпраці в галузі інтелектуальної праці повинна проявлятися не тільки в прикладному сенсі, дозволяючи генерувати ідеї та створювати інновації, а й у світогляді, сприяючи інноваціям. Реалізація

істинного покликання людського розуму полягає у формуванні волі, як вищого блага для людини, а не як засобу досягнення будь-якої іншої мети [2, с.15].

Розглянемо головні організаційні форми співпраці у сфері інтелектуальної праці та інновацій, систематизувавши їх за певними групами, що дозволяє обґрунтувати їх впровадження в Україні у майбутньому:

1) *комерційні*: ІТ-компанії; інноваційні компанії; консалтингові агентства (моніторинг, прогнозування стану ринків), в тому числі ІТ-консалтингові агентства, центри трансферу технологій (зазвичай створюються при університетах, інших установах з метою впровадження наукових досягнень і розробок у виробництво); фірми венчурного капіталу, фонди венчурного капіталу, фінансово-кредитні установи; стратегічні альянси;

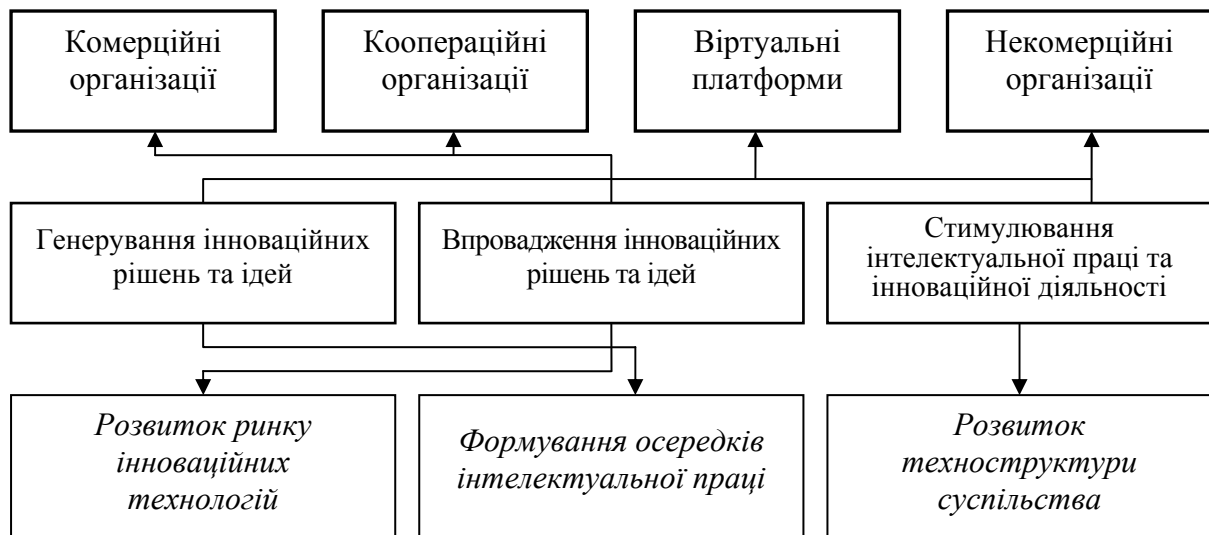
2) *коопераційні*: інноваційні центри (кооперація малих форм господарюючих суб'єктів); індустріальні парки, інноваційні кластери, технопарки, бізнес-інкубатори; аутсорсингові компанії; коворкінг-центри;

3) *віртуальні*: веб-ресурси асоціації програмістів (типу DOU.ua, які містять базу даних усіх ІТ-компаній по Україні); телековоркінгові системи; ІТ-інкубатори; стартапи, краудсорсингові та краудфаундингові онлайн-платформи; форуми, особисті веб-ресурси, ресурси доступу до відкритого програмного забезпечення; фріланс-біржі; веб-ресурси для інформальної освіти у сфері інновацій;

4) *некомерційні*: структури управління, уповноважені стимулювати інновації; науково-інноваційні центри, наукові установи (у тому числі національні наукові центри), міжнародні наукові організації, громадські наукові організації, (науково-технічні спілки, міжнародні науково-дослідні інститути); освітні установи, які готують фахівців у відповідних областях у формальних і неформальних умовах; інститути громадянської науки (які проводять наукові дослідження окремих осіб на аматорській основі, як правило, в рамках підробітку, використовуючи можливості краудфандингу і краудсорсингу); некомерційні організації, які прагнуть збільшити кількість творчих матеріалів, такі як "Creative Commons" (некомерційна організація, що займається пошуком джерел фінансування та перетворенням багатьох відкритих державних даних у

реальні стартапи, які служать громадянам, підприємствам і державним установам України [7]); мережі IT-House - це некомерційні проекти, покликані надати IT-працівникам високоякісне та доступне житло.

Деякі структури можуть бути розподілені за іншими критеріями, в тому числі в залежності від участі в створенні ідей, їх реалізації, організації та просуванні відповідних процесів (рис. 1). Як правило, комерційні структури - це суб'єкти ринку, які можуть реалізовувати інноваційні ідеї, які зазвичай виникають на рівні окремих суб'єктів і некомерційних організацій. Крім того, більшість установ, які визначені як коопераційні, важливі для консолідації зусиль з розробки інноваційних рішень та ідей, а також сприятимуть розширенню можливостей впливу на структури управління.

Рис. 1. Організаційні форми співпраці в галузі інтелектуальної праці в контексті інновацій та їх особливості

Джерело: сформовано на основі [1]

Можна виділити і інші організаційні форми, які сприяють співпраці в області інтелектуальної роботи та інновацій. Найчастіше вони орієнтовані на так звані творчі (богемні) соціальні групи. Наприклад, все більшого поширення набувають заклади типу антикафе, їх принципи аналогічні практиці коворкінгу, хоча вони не завжди орієнтовані на IT-працівників. Якщо основною метою присутності самозайнятих в центрах коворкінгу є сама робота, то в антикафе основна мета полягає в тому, щоб спілкуватися з людьми зі схожими інтересами.

Діяльність цих структур дійсно дуже важлива, оскільки показує, що в суспільстві існує критична маса творчих людей, яким необхідно розвивати додаткові комунікації і специфічну інфраструктуру.

Очікується, що в майбутньому перелік організаційних форм співпраці в області інтелектуальної діяльності та інновацій буде постійно оновлюватися. Це пов'язано з динамічним розвитком індустрії інформаційних технологій, застосуванням технологічних інновацій, які можуть змінювати існуючі підходи до планування процесів в економіці, суспільного життя в цілому і відкривають нові горизонти для нових відкриттів.

З наведеного вище списку, більш детально зупинимося на організаційних формах, які розвиваються на місцевому рівні в рамках єдиної технологіко-сингулярної економічної системи Карпатського регіону. Необхідно зміцнювати структури, уповноважені просувати інновації в групі некомерційних організацій управлінського типу. В даний час в Україні такою структурою є Державне агентство з питань електронного урядування України, діяльність якого включає [3]:

- заохочення електронної економічної діяльності та економічної діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій;
- розробка програмного забезпечення та просування його на ринках;
- навчання використанню програмного забезпечення;
- оцінка "електронної готовності";
- контроль за рівнем розвитку інформаційного суспільства, особливо щодо ситуації з комп'ютеризацією.

Оскільки Державне агентство з питань електронного урядування України є нещодавно створеним органом, це ускладнює його поточну ефективність та результативність. Для збереження управлінських підходів до розвитку інтелектуальної праці в Україні та інформаційних технологій, необхідно підтримувати функціональність цієї структури за рахунок розвитку мережі її територіальних представництв, з ефективною реалізацією стимулюючих, консультаційних, рекламних та контрольних функцій.

У таблиці 1 представимо головні організаційні форми співпраці в галузі інтелектуальної роботи та інновацій в Карпатському регіоні, виділяючи їх актуальність порівняно з іншими. Основною складовою такої організаційної системи має стати спеціалізована управлінська структура, як координатор реалізації державної влади у сфері інтелектуальної праці та інновацій. У співпраці з іншими урядовими установами профільне управління з питань електронного урядування повинно забезпечувати глобальний економічний розвиток, заснований на інноваціях, з упором на виробництво передових технологій і формуванні інтелектуальних робочих осередків.

Цими державними органами співробітництва в областях, повинні бути в першу чергу управління: інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю (розвиток інформаційного простору регіону); освіти і науки (підтримка ефективної дослідницької діяльності та її репутації в економічних та соціальних аспектах); економічного розвитку, торгівлі та промисловості (підтримка інноваційних підприємств); інформаційних технологій та господарського обслуговування (сприяння комп'ютеризації суспільства та економіки, а також розвитку електронного менеджменту); фінансів (податкове регулювання інноваційних підприємств та інтелектуальної роботи); інвестиційної діяльності (заохочення інвестицій у певні сектори).

У регіонах Прикарпаття, особливо у Львівській та Івано-Франківській областях, спостерігається стрімке зростання числа ІТ-компаній. Однак їх функціонування повинно забезпечуватися за рахунок інноваційної діяльності та інших організаційних форм інтелектуальної праці, оскільки формування єдиної регіональної технологічної економічної системи - це не тільки розвиток комп'ютерної індустрії. Це складна економічна система, що об'єднує інтелектуальну працю в різних галузях знань: електроніці, біотехнологіях, медицині, робототехніці та інформаційних технологіях, енергетиці, електро- та радіотехніці, волоконно-оптичних технологіях, в яких регіони Карпатського регіону заявляють про свій потенціал. Якщо сектор інформаційних технологій продовжуватиме розвиватися незалежно та нерегульовано, це може спотворити регіональний ринок праці в майбутньому, що призведе до розподілу праці в

цьому секторі зайнятості та надмірних міграційних витратах для населення, особливо серед молоді. Також зростає ризик моноспеціалізації, що робить регіональну економіку занадто спеціалізованою та залежною від швидкозростаючих ІТ-галузей сучасного світу. Отже, розвиток областей, що інтенсивно використовують знання, має бути збалансованою, і в основі не має знаходитись тільки ІТ-галузь.

Таблиця 1. Система основних організаційних форм співробітництва в галузі інтелектуальної праці та інновацій в Карпатському регіоні

№ з/п	Рівень	Організаційні форми	Значення
1	Управлінський	Територіальні представництва Державного агентства з питань електронного урядування України	Створення іміджу регіону зі сприятливим середовищем для інновацій Заохочення інновацій та інтелектуальної праці
2	Комерційний	Інноваційні підприємства ІТ-компанії	Створення ринку ІТ-послуг, формування попиту на роботу в областях, що вимагають інтелектуальних знань
3	Коопераційний	Інноваційні кластери Індустріальні парки Технопарки Коворкінг-центри	Мобілізація ресурсів для реалізації інноваційних рішень та ідей Створення конкретних мереж зв'язку для осіб із відповідними потенційними характеристиками
4	Віртуально-коопераційний	Краудсорсингові онлайн-платформи ІТ-інкубатори Стартапи	Залучати інших людей і установи, створювати умови, необхідні для реалізації їх потенціалу Підтримка комунікаційного забезпечення
5	Громадський	Освітні установи, науково-інноваційні центри, наукові установи,	Задоволення попиту на кваліфікованих спеціалістів Ефективна мобілізація наукового потенціалу в областях інтенсивного використання інтелектуальних знань
6	Соціальний	Мережі тайм кафе Мережі «ІТ-Дім»	Створення соціальних мереж працівників, можливості вторинної креативної діяльності

Джерело: сформовано на основі [1]

У будь-якому випадку, все більше людей працюють самостійно (фрілансери). Як правило, це молоді люди з високим рівнем соціальної та просторової мобільності, які готові вчитися і використовувати свій потенціал. Специфіка самостійної роботи ускладнює їх дисципліну та самоорганізацію. Тому все більш поширеними стають спільні місця, такі як коворкінг-центри, де любляють збиратися люди, які працюють самостійно. Високою соціальною потребою у спілкуванні соціологи пояснюють зростаючий рівень інституціалізації явища коворкінгу [4, с. 79]. Така модель праці характеризується тим, що люди залишаються вільними і незалежними, не

обмежуючись певною професією, але також використовують спільний простір для своєї освітньої, професійної чи творчої діяльності; коворкінг дуже популярний серед онлайн-працівників та підприємців, які не мають свого офісу; отже, коворкінг займає проміжне положення між роботою з дому та використанням особистого кабінету [6, с. 15].

Існує кілька типів спільних закладів типу коворкінгу: коворкінг-інкубатори (освітній майданчик або культурно-розважальний центр), коворкінги, суміщені з міні-хостелом, коворкінги в квартирах, коворкінг-кафе (антикафе, тайм-кафе).

У Львові почала активно розвиватися мережа центрів співпраці на основі коворкінг-центрів. Подібні ініціативи проявляються в Ужгороді, Чернівцях, Івано-Франківську (у 2015 році відкрили перший коворкінг-центр). На сьогодні їх значимість може бути набагато вищою. Це не просто ефективна форма ведення бізнесу для ділових людей, які використовують переваги економічної діяльності в ІТ-секторі та недоліки самозайнятості (фрілансерства) (рис.2).

Рис. 2. Розвиток організаційних форм співробітництва в галузі інтелектуальної праці та інновацій на основі коворкінг-центрів
Джерело: сформовано на основі [1, с.46; 9, с.110-117]

Коворкінг-центри повинні створити єдину мережу шляхом скоординованої співпраці з іншими формами організацій в області інтелектуальної роботи та інновацій. Коворкінг-центри відіграють важливу роль у розвитку регіональної економіки, заснованої на інтелектуальних та професійних здібностях молоді, особливо в тих сферах, де вони проходять інтенсивну комп'ютерну підготовку. Комунікації, що створюються коворкінг-центрами, можуть призвести до спільних проєктів, включаючи їх розгортання на онлайн-платформах, таких як стартапи. Таким чином, це дозволить вітчизняній ІТ-компанії вийти на міжнародний рівень і виявити потенціал вітчизняних фахівців в областях, що інтенсивно використовують інтелектуальні знання.

Технологічно-сингулярна економічна система Карпатського регіону набуватиме ще більшого значення, завдяки співпраці коворкінг-центрів із освітніми, науковими і консалтинговими структурами. Використовуючи досвід агентств бізнес-консалтингу, які займаються аналізом ринку на високооплачуваній основі, освітні і наукові організації зможуть надавати свої послуги, диференціюючи джерела фінансування.

Крім того, інші форми співпраці, особливо в соціальній та корпоративній сферах, можуть бути реалізовані через мережу коворкінг-центрів. Наприклад, у Львові з ініціативи ІТ-кластеру реалізується проєкт "ІТ-Дім" [8]. Цей проєкт позиціонується як некомерційний і призначений для надання доступного та високоякісного житла ІТ-працівникам.

Специфікою "ІТ-житла" є не тільки надання квартир для ІТ-персоналу, а й наявність конференц-залу на першому поверсі, який може служити місцем постійного спілкування і проведення спеціальних заходів.

Висновки. Отже, застосування в регіональних економічних системах технологічно-сингулярного підходу засноване на локалізації інноваційних процесів і створенні інтелектуальних робочих осередків. Залежно від стану економіки та структури зайнятості, слід визначити конкретні інституційні форми співпраці в галузі інтелектуальної праці та інновацій для різних регіонів.

Коворкінг-центри - це особливий підхід до розробки технологічно-сингулярних систем на місцях у регіонах, де ІТ-сектор швидко розвивається і де

зайнятість за рахунок самозайнятості широко поширена. Їх мережа забезпечує оптимальну основу для зміцнення унікальних технологічно-сингулярних процесів в економіці за рахунок організованої взаємодії з іншими інститутами.

Література

1. Антохов А.А. Регіональна економіка та інтелектуалізація суспільства: інноваційні аспекти взаєморозвитку: монографія. Львів. ПП «Видавництво «БОНА»». 2016. 420с. URL: http://ecofin.at.ua/monografy_BAR_2016.pdf (дата звернення: 20.01.2023).
2. Артёмова Т. Чиста моральна наука : про самовиправдання «фундаментального» наукового знання в епоху глобальної модернізації. Економічна теорія. 2019. № 2. С. 5-20.
3. Діяльність: Державне агентство з питань електронного урядування України. URL: <https://e.gov.ua/diyalnisty> (дата звернення: 15.12.2022).
4. Люта Л. П. Коворкінги в структурі комунікативного простору сучасного міста. «Сучасні проблеми екологічної психології: місто та мегаполіс як середовище життєдіяльності»: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 2015. С. 78-81.
5. Осійчук М. С. Глокалізація як чинник модернізації державного управління. Державне управління: теорія та практика. 2010. № 2. URL: <https://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10omsmdu.pdf> (дата звернення: 7.01.2023).
6. Хусяинов Т. М. Коворкінг-центр в пространстве современного города. Урбанистика. 2015. № 4. С. 14-21.
7. Creative Commons Ukraine. 1991 Open Data Incubator. URL: <http://1991.vc/about/> (дата звернення: 9.02.2023).
8. IT House: Lviv IT Cluster. URL: <https://itcluster.lviv.ua/projects/it-house/> (дата звернення: 25.01.2023).
9. Kyfyak, V., Antokhov, A., and Todoriuk, S. Business model as a value management tool. Baltic Journal of Economic Studies. 2021. Vol. 7, no. 2. Pp.110-117.

References

1. Antokhov, A.A. (2016), *Rehionalna ekonomika ta intelektualizatsiya suspilstva: innovatsiyni aspekty vzayemorozvytku* [Regional economy and intellectualization of society: innovative aspects of mutual development], PE "Bona Publishing House", Lviv, Ukraine.
2. Artjomova, T. (2018), "Pure moral science: about the self-justification of fundamental scientific knowledge in the era of global modernization". *Ekonomichna teoriya*, vol. 2., pp. 5-20.
3. The official site of the State Agency for Electronic Government of Ukraine (2022), available at: <https://e.gov.ua/diyalnisty> (Accessed 15 December 2022).
4. Lyuta, L.P. (2015), "Coworking spaces in the structure of the communicative space of the modern city", *Suchasni problemy ekolohichnoyi psykholohiyi: misto ta mehapolis yak seredovyshe zhyttyediyalnosti* [Modern problems of environmental psychology: the city and metropolis as a living environment], *Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiya* [International scientific and practical conference] , Kyiv, Ukraine, pp. 78-81.
5. Osiichuk, M. (2010), "Glocalization as a factor in the modernization of state administration". *Derzhavne upravlinnya: teoriya ta praktyka*, [Online], vol. 2., available at: <https://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10omsmdu.pdf> (Accessed 7 January 2023).
6. Khusyainov, T. M. (2015) "Coworking center in the space of a modern city". *Urbanistika*, no. 4. pp. 14-21.
7. Creative Commons Ukraine. 1991 Open Data Incubator (2022), Available at: <http://1991.vc/about/> (Accessed 9 February 2023).
8. IT House: Lviv IT cluster (2022), Available at: <http://itcluster.lviv.ua/projects/it-house/> (Accessed 25 January 2023).
9. Kyfyak, V., Antokhov, A., and Todoruk, S. (2021), "Business model as a value management tool". *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 7, no. 2, pp.110-117.

Стаття надійшла до редакції 02.03.2023 р.